

Sociologie ve sportu 3

Základy sociologie – začlenění člověka do společnosti

Fakulta sportovních studií

Základní výchozí literatura:

Aleš Sekot: 2006. Sociologie v kostce, III. vyd. MU a
Paido,

<http://www.fsps.muni.cz/impact/zaklady-sociologie/>

Životní styl versus sociální stratifikace

- Životní styl - specifický typ chování jedince nebo skupiny s trvale odlišitelným jednáním, způsoby, zvyky a sklony.
- 1. Survivors – přežívání jako postoj k životu
- 2. Sustainers – žití z podpory
- 3. Belongers – společensky zařazení, konvenční, nízké mzdy
- 4. Emulators – soupeřiví, ambiciózní směrem k vyšším pozicím
- 5. Achievers – dobře placeni za dobrou práci, zajištěné sociálně profesní postavení – tzv. střední třída
- 6. I-am-me -“já jsem prostě já“ – zaměření na vlastní kariéru, image
- 7. Experimentals – nekonvenční důraz na novou zkušenost
- 8. Societally conscious – misionářsky orientovaný přístup k životu
- 9. Integrated – integrované nezastupitelné postavení, moudrost

- Celebrity versus elite

Profesní kariéra

- **Profese** – soubor dosaženého vzdělání, kvalifikace, dovednosti, zručnosti, praxe.
- **Povolání** – praktický výkon profesionálních dovedností
- **Zaměstnání** – konkrétně přijímaná pracovní činnost za mzdu
- Fáze profesní kariéry:
 1. Učedník – práce pod dohledem
 2. Kolega – roste osobní nezávislost
 3. Mentor – vedení druhých
 4. Sponzor – ovlivnění strategie organizace

Sociální mobilita

- **Mobilita sociální** - možnost přechodu z jedné vrstvy do druhé: vertikální, horizontální

- Intergenerační, intragenerační

- *Stadia ekonomického růstu:*

tradiční společnost (nerostoucí produktivita, zemědělství)

podmínky pro start (vznik podnikatelů, dělba práce, trh)

období startu (růst investic do průmyslové výroby)

období zralosti (růst dělby a produktivity práce, specializace)

období masové spotřeby (růst vzdělání, kvalifikace, informací)

Souběžný růst moci státu, mobility a urbanizace.

Ekonomický pokrok neplodí automaticky kulturní a sociální pokrok.

Sociální nerovnosti

- *Sociální nerovnost* — nevyhnutelný důsledek stratifikace tím, že určité skupiny jsou v rámci společenského uspořádání postaveny výše, ovládají zdroje bohatství a moci a akumulují větší objem zdrojů blahobytu včetně kupř. vzdělání a lékařské péče.
- **Chudoba** – nedostatek hmotných statků, výraz extrémní nerovnosti.
- **Absolutní chudoba** – dlouhodobě *minimální* úroveň uspokojování životních potřeb, pod níž není život jedince i rodiny myslitelný.
- **Relativní chudoba** – měnlivá úroveň materiální deprivace, kdy se lidé bez zásadního ohledu na svůj příjem ocitají za prahem nedostatku zpravidla špatným hospodařením, hazardem, alkoholismem, závislostmi. Krajní příjem *nezvládnutí výdajů* v relacích k reálným příjmům.
- **Kultura bídy** – neradostné krátké dětství, předčasný sex, nestabilní partnerské vztahy, profesní neukotvenost, opuštěnost ve stáří.

Sociální nerovnosti

- Interpretace původu nerovnosti ve společnosti:
 1. **Konzervativní:** *vrozené* dispozice lidské přirozenosti, snahy o překonání nerovností jsou marné.
 2. **Liberalistický:** *přirozený* princip systému obsazování sociálních pozic a rolí. Význam strachu z chudoby – motivuje k výkonu.
 3. **Socialistický:** *nerovný* přístup k existenčním zdrojům a majetku.

Dnes v naší kulturní sféře: problém *menšiny* stigmatizované sociální *exkluzí*, špatné zdraví, nízké vzdělání, omezená mobilita, limitovaný příjem (srv. *survivals, sustainers, belongers*).

„Začarovaný kruh“ příčin a důsledků.

Sociální nerovnosti: nezaměstnanost

- *Nezaměstnaný* – osoba, která přišla o práci, hledá ji, a je připravena práci přijmout a začít okamžitě pracovat.
- **Práce** – nezastupitelná integrální součást plnohodnotného života jedince.
- **Příčiny:**
 - Technologické změny (nové stroje, zařízení)
 - Změny pracovních postupů (produktivita, efektivita)
 - Mobilita výrobního kapitálu (levná pracovní síla v zahraničí)
 - Politické změny (vládní či stranická politika)
 - Kulturní změny (změny priority hodnot a tržního chování)
 - Nové nároky na kvalifikaci (přístup ke vzdělání, rekvalifikace)

Sociální nerovnosti - nezaměstnanost

- **Klasifikace nezaměstnanosti:**
- *Frikční* – dobrovolný odchod z pracovní pozice
- *Sezónní* – nevyváženost pracovních příležitostí v sezónním cyklu
- *Strukturální* – důsledek sníženého zájmu o určité profese
- *Cyklická* – dopad změn hospodářského vývoje jednotlivých odvětví, expanze masivních levných dovozů).

Nezaměstnanost: krátkodobá, *dlouhodobá* (více než rok)

ČR: nízká prostorová *mobilita* pracovního trhu: pracuji tam, kde bydlím, nestěhuji se za prací.

Důsledky: společenské (ztráta hodnototvorného zdroje)

individuální (deprese, ztráta příjmu a důstojnosti, fatalismus, pocit zbytečnosti a zmarnění času).

Subkultury mládeže

- **Mládež** – věková skupiny 15-25 let neplnící již roli dětí, ale bez přiznání role dospalých
- **Vrstevnická skupina** – dobrovolnost, bez kontroly dospělých (rodičů), kontrola vrstevníky, volnočasové aktivity
- **Parta** – vrstevnické skupina polarizovaná zpravidla kolem jedné společně preferované hodnoty či zájmu
- **Gang** – stabilnější deviantní organizace s rozvinutou dělbou práce mezi jednotlivými členy; omezenost prostorem a časem

Subkultura mládeže

- **SUBKULTURA:** působí v rámci dominantní kultury a nemusí nutně souviset s prosazováním politických, kulturních či společenských změn. Důraz na hodnoty, image, volný čas, styly.
- **HNUTÍ:** větší názorová a ideologická jednota, vznáší požadavky a sleduje předem vytýčené cíle (anarchisté, ekologové, feministky, mírové hnutí, občanská práva).

Subkultury mládeže

- **KULTURA:** Jednotící znak pro rozdílné velké sociální skupiny. Tvoří ji kulturní materiální artefakty, sociokulturní regulativy, ideje, sociální instituce
- **SUBKULTURA :** Viditelné svébytné odlišení od dominantní (mainstreamové) kultury
- **KONTRAKULTURA:** Jasná opozice vůči celé kultuře
- **SUBKULTURY** sdružují jedince společných specifických problémů a vlastních pohledů na sociální realitu.
- **ROZLIŠENÍ SUBKULUR:** kriminální (zisk), konfliktní (agrese), únikové (narkomanie)

Subkultury mládeže

- SUBKULTURA MLÁDEŽE je vázaná na:
- Specifické **chování**
- Hodnotové **preference**
- **Vyhraněným** (+ či -) vztahem k určitým normám
- Životním **stylem** (prosazované životní formy)
- Stylem – *image* (oblečení, účes), *vystupování*, *argot*

Angažovanost – aktivní, pasivní (konzumní), pozorovatel

- **SCÉNA** – moderní městská forma společenského styku, ve které mají účastníci stejný zájem na trávení volného času, sdílejí stejný životný styl, ale nemusí se vzájemně znát

Subkultury mládeže

– FUNKCE SUBKULTUR MLÁDEŽE VE SPOLEČNOSTI:

- Útočiště pro nesocializované skupiny
- Realizace určité zájmové činnosti
- Testování nových vzorců chování
- Možný zdroj problémů (kriminalita, rasové bouře atp.)
- Vyjadřují míru demokracie a svobody ve společnosti
- **TEORIE DELIKVENTNÍ SUBKULTURY** - subkultura jako kolektivní reakce na neuspokojivou nabídku řešení sociálních nerovností

Subkultury mládeže

- (POST)SUBKULTURNÍ SITUACE:
- Poslední dvě desetiletí převládající masové trendy přinášejí obrovskou škálu *stylů*, zejména na taneční scéně a hudebních proudů (*supermarket stylů*). Ve zvýšení míře se tak hovoří o jednotlivých scénách, stylech, klubové kultuře, kmenech (neo-tribes). Některé subkultury dostávají nový obsah:
- Feminismus
- Multikulturalismus
- Sexismus
- Ekologie
- Imigranti
- Etnické a sexuální menšiny

Postmoderní (postindustriální) éra versus subkultury:

rozdílnost, nepevnost, flexibilita stylů, přechodnost, apolitičnost, neautentičnost, pozitivní vztah k médiím, fascinace stylem a image, vnějškovost, souvislost s nárůstem nestrukturovaného volného času.

Subkultury mládeže

Typologie subkultur mládeže:

- Míra rozšířenosti
- Jednotnost (existence více proudů v jedné subkultuře)
- Míra politické angažovanosti
- Míra společenské přijatelnosti (extremismus)
- Míra společenské angažovanosti
- Vztah k násilí
- Vztah k užívání drog

Subkultury mládeže

Moderní demokratické společnosti zpravidla subkultury mládeže tolerují, minimálně zasahují a berou je jako něco mimo dosah jejich chápání.

Některé politicky orientované subkultury mládeže se dnes soustřeďují zejména na *antiglobalizační témata*. Subkultura tak může být prvním místem politických zkušeností, názorového zrání, postojových modelů.

Protest je vlastně politickým postojem.

Subkultury mládeže

- Vybrané subkultury mládeže:
- *Beat generation (1955)*: utiskovaná generace: odpor ke kariéře, válce, konzumerismu, adorace jazzu a východní filozofie útěku od civilizace. Alternativní styl života, krajní individualismus, užívání halucinogenních látek.
- *Hippies (1964 – 1969)*: Mír, láska, nenásilí, odpor k rasismu a imperialismu. Být hip znamená moudře užívat zážitky duševní pohody a radosti.
- *Yippies (1968 – 1970)*: Levicová orientace na univerzitách.
- *Yuppies (1970 – 1990)*: Zlatá generace adorující konzum a konformitu.

Subkultury mládeže

- SKINHEADS (konec 60. let)
- Protiklad dlouhovlasých hippie, nespokojené dělnické gangy, agresivní chování. Kult mužnosti, patriotismu, rasismus, přejímání nacistických symbolů, sympatie s ultrapravicovými stranami.
- *Ideové zázemí :*
- spíše nekonzistentní komplex rasistických předsudků,
- provokativní sympatie k ostrakizované ultrapravicové ideologii a agresivitě,
- vyhledávání nepřátel,
- uctívání „hrdinů bílé rasy“
- Hudební styl WPM (white power music - hudba bílé rasy)

Subkultury mládeže

Výzkumy skinheads *zpravidla* ukazují:

- Délka členství 4–6 let
- Věk 23 let
- Povolání dělník či učeň
- Odpor k multikulturní společnosti
- Potlačení individualismu
- Skupinová identita
- Odlišení symbolikou vzhledu
- Počet v ČR cca 5 000 osob

Subkultury mládeže

- PUNK a HARDCORE:
- nihilistická nespokojenost s osudem
- projev snahy městské dělnické a studentské mládeže o autenticitu a přirozenost ve svém cítění a projevu
- Odlišnost názorů, hodnot a přesvědčení
- Spojován se **squatingem** „ilegálním zabráním cizího majetku“ jako politického aktu
- V zásadě nenásilný svoji podstatou

Punk: slangový výraz pro nepotřebný materiál, pro darebáky, pro vulgaritu.

Rodina

- Soubor lidí spojených krví, manželstvím (nebo jinou formou souhlasného vztahu) či adopcí; sdílí základní zodpovědnost za reprodukci a péči o členy společnosti.
- *Širší* - manželský pár, děti, prarodiče, tety, strýci
- *Nukleární* - soužití manželského páru a jeho svobodných dětí.
- *Rodina* - snadnější obrana před osobními krizemi, nabídka pomoci a emoční podpory: soukromý prostor stíněný proti nepřehlednému a vířícímu světu veřejnému.
- *Dnes* – „mamka, táta a dvě děti společně koukající na televizi“

Rodina

- Struktura rodiny z pohledu životního cyklu (období):
- 1. mládenecké
- 2. novomanželské
- 3. plní hnízdo I (děti do šesti let)
- 4. pln hnízdo II (děti starší šesti let)
- 5. plné hnízdo III (starší manželské páry s nezaopatřenými dětmi)
- 6. prázdné hnízdo I (starší páry, děti z domu, muž stále pracuje)
- 7. prázdné hnízdo II (starší páry, děti z domu, manželé v penzi)
- 8. osamělá vdova (vdovec)
- 9. osamělá důchodkyně (důchodce)

Rodina, manželství

- *Dvou-kariérová rodina*: oba partneři usilují o profesní kariéru
- *Bumerangový efekt*: děti se po třicítce vrací do komfortu rodičovského domu
- *Manželství*: normovaný vztah citové angažovanosti a spolupráce při fungování rodiny
- *Monogamie*: muž-žena (či dva partneři)
- *Polygamie*: muž – více žen
- *Polyandrie*: žena – více mužů
- *Sňatkový trh*: socioekonomický status, vzdělání, inteligence
- *Láska*: v naší kultuře hlavní důvod k založení rodiny
- Pozn: rasová homogenita, romantická láska, mužská promiskuita,
- Rozvodovost, partnerství

Globalizace

- Vzájemná propojenost obyvatel planety ve smyslu provázanosti problémů a forem jejich řešení v rámci nejednoznačně působících ekonomických, politických, kulturních či ekologických dopadů.
- *Hlavní rysy globalizace:*
- 1. vzájemná propojenost všech společností
- 2. obrovský vliv nadnárodních korporací na půdě globální ekonomiky
- 3. mezinárodní ekonomická integrace, globální výroba
- 4. nadnárodní mediální systém informací a masové kultury
- 5. globální konzumerství (macdonaldizace)
- 6. světová turistika, mediální imperialismus
- 7. mizení jedinečnosti lokální kultury
- 8. fungování rozporuplného *glokálního* principu

Globalizace

- Posun ke zformalizované, účelově racionální společnosti:
- 1. přechod od partikulárního k univerzálnímu
- 2. transfer od citově založeného jednání k citové neutralitě
- 3. odklon do důrazu na originalitu a kvalitu (čím člověk je) k funkčnímu *účelovému využití* (k čemu se člověk či produkt hodí)
- 4. odklon od vnitřně hodnotově zakotvených vztahů k formálně právním regulativům
- **Problém globalizace:** šíří se nerovnoměrně, má nepředvídatelné důsledky, staví na kosmopolitní toleranci, posiluje konfrontaci globálního a lokálního, znamená boj o vůdčí postavení na půdě globalizace, prohlubuje sociální rozdíly, otevírá možnosti globálního řešení problémů, posiluje konfrontaci dominantních kultur, přináší novou svobodu jedněm a porobu druhým,
- nesporně přináší soubor vzájemně provázaných *pozitivních i negativních* dopadů, šíří se však *nerovnoměrně*.